

флорентийського генія Леонардо да Вінчі, а також британського естета Оскара Уайльда. Підкреслюється, що «созвучие» творчості художників проявляє себе в жанре портрета.

Ключевые слова: художник-универсаліст; синтез мистецтв; портрет; екіфрасис; авторська філософія мистецтва.

N. AKULOVA

“THE DA VINCI CODE” IN THE NOVEL “IMEN” BY ADALBERT ERDELI

The article deals with the problem of various media synthesis (including painting and literature) in the work of the universal type artist Adalbert Erdeli. His novel “IMEN” is analyzed through the author’s philosophy of art. One can trace the convergence of the aesthetic code of the talented Transcarpathian artist, the Florentine genius Leonardo da Vinci and the British aesthete Oscar Wilde. It is noted that such a convergence in the artists’ creative works is unveiled by the portrait genre.

Key words: universal artist; synthesis of arts; portrait; ecphrasis; author’s philosophy of art.

N. AKULOVA

“THE DA VINCI CODE” IN THE NOVEL “IMEN” BY ADALBERT ERDELI

The development of world artistic culture is a complex process that combines the contradictory tendencies of differentiation and convergence of different kinds of creativity. A striking example is the dialectic of the relationship between painting and literature which is based on the internal desire for the narrative nature of visual and for the verbal imagery in both painting and writing. Intentions of this kind are inherent in the phenomenon of artistic universalism.

It is well known that in the European culture the type of a universal artist was established during the

Renaissance. On the Ukrainian territory, as Mykola Ilnytsky states, this tendency was notably actualized in the period of the two interwar decades. A Transcarpathian artist Adalbert Erdeli became one of these artists-writers. In the 1920s – 1930s, he was well known in Europe as a gifted portrait painter, but his literary heritage has found its way to his admirer quite recently.

Being a profound national artist, Adalbert Erdeli was in the midst of Europe’s most progressive trends of his time. However, he managed to develop and preserve an easily recognizable distinctive style in both painting and literature. The novel “IMEN” became a true “literary fortune” of the artist. Thus, the author of the article aims at defining the foundations of Adalbert Erdeli’s artistic concepts embodied in the mentioned work, in view of its convergence with the aesthetics of Leonardo da Vinci.

In particular, it was found out that the convergence of the aesthetic code of Adalbert Erdeli and Leonardo da Vinci is unveiled by the portrait genre, which, in fact, is a cultural universality, a unique phenomenon, quite representative in terms of philosophy, psychology, sociology, etc. In Anatoly Rykov’s opinion, this connection is based on “one of the archetypes of the European portrait painting”, the most famous painting of the Florentine genius “Mona Lisa, La Gioconda”. It is proved that this masterpiece of the Italian Renaissance was perceived by the Ukrainian artist through the prism of Oscar Wilde’s views.

On the whole, the given analysis brought us closer to understanding the Transcarpathian artist’s concept of art and, once again, confirmed that this powerful Ukrainian talent naturally belonged to the Western culture.

Стаття надійшла до редакції 26.12.2019.

УДК 821.161.2-193.3:141.45]+929.52

ВАСИЛИШИН Ігор

НАЦІОНАЛЬНО-ІСТОРІОСОФСЬКИЙ КОНЦЕПТ «РОДУ Й ДОМУ» У ВІНКУ СОНЕТІВ Б. КРАВЦІВА «ДЗВЕНИСЛАВА»

У статті розглянуто національно-історіософський концепт «Роду й Дому» у вінку сонетів Богдана Кравціва «Дзвенислава» (1962 р.). Досліджено, що автентичні «джерела роду», його генетичний код, антеїстичність, які опоетизовує Б. Кравців у своєму етноментальному, історіософському дискурсі, складають націософську й націєтворчу основу концепту. Індивідуальна пам’ять про історію окремих українських родин у творчості письменників-емігрантів трансформувалася з погляду історичного буття в загальнонаціональну пам’ять незнищенности українського «Роду й Дому».

Ключові слова: вінок сонетів; національно-історіософський концепт «Роду й Дому»; етноментальний, історіософський дискурс; буття нації; антеїзм.

© Василюшин І., 2020

Вступ. Вінок сонетів «Дзвенислава» Богдана Кравціва, присвячений доньці, з'явився 1962 року. Слід зазначити, що жанрова форма сонета цікавила письменника, як майстра слова, тому впродовж усього творчого життя Б. Кравців неодноразово звертався до неї: «Три сонети» в збірці «Промені» (1930), цикл тюремних сонетів зі збірки «Сонети і строфи» (1933), переклади сонетів Райнера Марії Рільке, що разом з іншими його поезіями увійшли до книги «Речі й образи» (1947), вінок сонетів «Дзвенислава» (1962), сонети в збірці «Глосарій» (1949–1974). У «Строфіці» Ігор Качуровський (1967) високо оцінив вінок сонетів Богдана Кравціва, насамперед, з погляду жанрової форми, підкресливши, що серед усіх інших українських вінків сонетів, відомих йому, «Дзвенислава» є першим «під оглядом мистецької якості» (с. 180). Аналізуючи поетичну творчість Б. Кравціва, його «співанки», які він дарував рідним та близьким і з яких «постав і вінок сонетів *Дзвенислава* – весільний дарунок для доньки», Остап Тарнавський (1977), оцінюючи мистецький сонетарій поета, зазначив: «Різьбар витонченої сонетної строфи не міг відмовитися від тієї трудної форми, що нею є вінок сонетів» (с. 35).

Вінок сонетів «Дзвенислава», присвячений доньці, що народилася 1938 року напередодні Другої світової війни й разом із батьком та матір'ю Неонілою Кравців пройшла всіма важкими емігрантськими шляхами, є водночас історією української родини в буремне лихоліття воєнного та повоєнного періодів, у яких зростала Дзвенислава, – історією буття українського «Роду й Дому». «Рядки, присвячені дружині й дітям, трапляються щочастіше в поезії Кравцева, завершуючися сонетним вінком *Дзвенислава*, епіталаміюмом для доньки, – зазначає Б. Рубчак (1975). – А проте, навіть і ці поезії, що позірно трактують про приватне життя не так особисті, як інституційні – поет тут мислить про загальні та глибоко-таємничі значення коріння сім'ї й родини, про стихійні зв'язки крові батьків і дітей, про таємничі джерела *роду*. На цьому середньому етапі творчості коло поширюється від «я» до «ми» – від сім'ї і родини до друзів (цікаво, що бойові і в'язничні друзі змінюються тепер друзями спільного дозрівання, що їх коло – як і в поезії Рильського – обороняє від одноманітних, а часом і небезпечних, напливів буденності); від друзів до братів-емігрантів, а так до народу, нації й людства взагалі, що з ним зрілий поет-майстер мусить ділити долю»

(с. 39). «Таємничі джерела *роду*», його автентичне національне коріння, які мистецьки висвітлює Богдан Кравців у поетичному дискурсі, складають основу концепту «Роду й Дому», що є визначальним у творчості українського письменника-емігранта.

Аналіз досліджень і публікацій. Ліриці Богдана Кравціва й, зокрема ідейно-тематичному, філософсько-буттєвісному аналізу сонетів у «Дзвениславі», присвячено статті й окремі наукові розвідки Б. Бойчука, М. Ільницького, І. Качуровського, Г. Костюка, Ю. Лавріненка, Б. Рубчака, Т. Салиги, О. Тарнавського. Генетично-естетичний контекст сонетного циклу Б. Кравціва «Дзвенислава» досліджувала І. Роздольська. Оригінальним «родинно-ліричним і філософським» (с. 35) назвав вінок сонетів Г. Костюк (1971). «Остання збірка Кравцева «Дзвенислава», – зазначили Б. Бойчук, Б. Рубчак (1969) у «Координатах», – показує, що цілком «ужиткова», «прикладна», ба навіть «домашня» поезія (книжка весільний дарунок для доні, своєрідний епіталаміюм) – може до якоїсь міри бути творчістю. Поет частинно перемагає неприродно важку (і цілком мистецьки механічну) форму сонетного вінка, даючи їй гнучкість і пружність, щоб розгорнути біографію дівчини-емігрантки, і до того висловити цікаву філософську апотеозу стихійної сили роду, що її не знищать війна, руїни, злами» (с. 270). Про «... переживання зібраних в одно українських традицій, своєрідно й чисто представлене у вінку сонетів, названому іменем доньки поета «Дзвенислава» (с. 28), – пише Ю. Лавріненко (1967). Усі дослідники виокремлювали, власне, національно-історіософський контекст сонетів Богдана Кравціва.

Постановка проблеми. Національно-історіософський концепт «Роду й Дому» є одним із визначальних в етноментальному дискурсі українських письменників-емігрантів, родини яких змушені були покинути рідну землю через загрозу знищення й смерті та, водночас, через бажання залишитися вільними, не колонізованими українцями, а це унеможлиблювало перебування на рідних теренах, окупованих московсько-«советським» сталінським режимом і засмічених нав'язаною українцям комуністичною ідеологією та імперською ідеєю про «братні народи» на чолі з Росією. Надважливим завданням і, насамперед, духовою потребою, що впливала з антеїстичної суті національної свідомості емігрантів-вигнанців, було зберегти на

чужині й донести до нащадків автентичну історію українського «Роду й Дому», бо в серцях емігрантів завжди жила надія на його збереження, відродження й розвитку як націєтворчої основи української державности. «Мотив прославляння роду, – підкреслює І. Роздольська (2018), – наскрізний у Кравцівському циклі «Дзвенислава» (с. 600). Яскравим прикладом мрії про безсмертя Українського Роду є рядки з триптиха Євгена Маланюка «Побачення», датованого VIII.1939 – VIII.1941 (Маланюк Є., 1992):

Та лишилась

Життїйна іскра в попелі руїни, –
Владарний дух її роздмухав знов
І ось почав спроквола оживати
Глибокий корінь. Дужий пень проріс
І в паростку – і Рід і Дім воскресли (с. 383).

Воскресіння «Роду й Дому» з «попелу» національної руїни було однією із провідних національно-історіософських ідей у творчості письменників-емігрантів.

Індивідуальна пам'ять про історію окремих українських родин трансформувалася в загальнонаціональну пам'ять незнищенности й неперервности з погляду історичного буття українського Роду. В історіософському триптиху «Побачення» Є. Маланюк (1992) у контексті релігійно-філософської ідеї *життя – смерть – безсмертя* устами ліричного героя стверджує: «Її нема. // Ви розумієте – н е м а є смерті» (с. 388). Смерть земна – це лише «довга і гірка» розлука з рідними, близькими, друзями, після якої настає очікувана зустріч у світах безсмертя, де відбувається возз'єднання «Роду й Дому». Немає смерті й для українського Роду, бо генетична й історична пам'ять народу – незнищенна. Концепт *смерть* у Маланюка трансформується від індивідуального до історіософського. На цьому наголошує Юрій Шерех (1953), аналізуючи поезії збірки «Влада»: «Триптих «Побачення», де сплетено мотиви українського Роду й Дому в історичних перипетіях національного життя, мотиви начальника в роки державности і мотив Смерти, смерти, що її нема, смерти, що є поверненням до Роду й Дому, але справжнього, вічного, а не в етапах історичних закрутів і манівців і просвітлень, – ця поезія не ділиться на особисте і... я ледве не сказав політичне, але скажімо історіософічне. Тут усе є в єдності» (с. 10). Національно-історіософський концепт «Роду й Дому» визначає ідейно-тематичну складову творчості українських письменників-емігрантів, серед яких, зокрема, Євген Маланюк, Олекса

Стефанович, Юрій Клен, Докія Гуменна, Богдан Кравців, Тодось Осьмачка, Михайло Ситник, Остап Тарнавський, Іван Багряний, Василь Барка, Михайло Орест, Улас Самчук, Юрій Косач і багато інших. У статті «Мислі в роковини» (1917 – березень – 1937) Євген Маланюк сформулював націєтворчу духову й історіософську суть «Роду й Дому» через призму буття нації, її становлення та розвитку (Маланюк Є., 1962): «Але процес національного формування – і в тім цілий парадокс – відбувається зовсім не «закономірно», «гармонійно» чи ідилічно. Нація постає як динамічне переборення етносу-племені-люду, як заперечення племінної фізіологічності, як опанування етнічної стихії і одуховлення її. Нація – це невсипуща внутрішня «боротьба» сил, формотворчих і ідеотворчих, з інертною масою («більшістю!») етносу» (с. 134). Саме «одуховлення» й «опанування етнічної стихії», переважання «формотворчих» та «ідеотворчих» сил, які, об'єднуючи, кристалізують поступ етносу, творять націю, для якої одним із найважливіших чинників її розвитку є також історична пам'ять, визначена генетичним кодом нації, збереженням, попри всі катаклізми історії, автентичних коренів, що визначає її духову, етноментальну та історичну сутність.

Концепт «Роду й Дому» як буття нації. Аналізуючи творчість Богдана Кравціва, зокрема збірки поезій, видані на чужині, Тарас Салига (2018) зазначає: «Від збірки «Під чужими зорями» до появи нової книжки віршів «Зимозелень» (1951) минуло аж десять років. Більше десяти років пройшло й після «Зимозелені» до появи вінка сонетів «Дзвенислава» (1962) – весільного дарунку для доньки. Вінок сонетів вдався поетові не лише тому, що він блискуче впорався з цієї архіскладною поетичною формою (це незаперечний факт!), але і тому, що, простежуючи з малолітства життєву долю рідної доньки, Б. Кравців вводить нас у світ нелегких і трагічних випробувань, які довелося долати десяткам тисяч наших співвітчизників у середині ХХ віку. І не лише дорослим, але і дітям» (с. 17). Криваве лихоліття розкидало українські родини по всьому світу, які, попри всі незгоди й складні та подекуди трагічні перипетії мандрів чужими дорогами, не втратили віри в збереження й відродження Роду на рідних теренах – у рідному Домі. Ця віра давала їм змогу стоїчно долати життєві труднощі й вести поза межами рідної землі боротьбу за істинні духові цінності українського народу.

Власне, вінок сонетів «Дзвенислава» є значною мірою ідейно-тематичним продовження попередніх збірок Богдана Кравціва «Під зорями чужими» та «Зимозелень», у яких знаходимо осмислення та національно-історіософське трактування українського «Роду й Дому» як буття нації, а також мрію про його відновлення на рідній землі, про що ліричний герой поезії «Як птахи в далечинь...» («Зимозелень», 1951) просить Творця (Кравців Б., 2018):

Хоч промінь спогаду, хоч мрій одну жарину хотіли зберегти, голубити в серцях – про край, про рідний наш! І завжди темний шлях одводив далі нас, у далеч невідому...

Знайшли чужину ми, згубили путь додому І нині молимося, щоб знявся буревій, щоб хоч дітей привів до рідних зір і мрій (с. 82).

«Промінь спогаду», «жарина» надії й пам'яті, що їх бережуть у серцях емігрант-вигнанці про рідний край, сподівання на «буревій» історії, які, хоч дітям, попри втрачений шлях додому, дадуть змогу колись повернутися «до рідних зір і мрій», – ці мотиви наповнюють і вінок сонетів «Дзвенислава», у якому український Рід і Дім постають через призму долі української дівчини-емігрантки, авторової доньки, що разом із усією родиною пододала нелегкий шлях дорогами чужини. «Поет, – зазначає Б. Рубчак (1975), – перевтілює життя своєї доні, від коліски до весілля, в узагальнену чи «архетипальну» біографію дівчини емігрантки. А тому, що для Кравцева (як ми це вже знаємо з раніших творів) призначення кохання це шлюб родина, а призначення дівчини це материнство, а згодом провід над родом – глибинна тема цього сонетного вінка це прославлення і канонізування інституції роду. Це ж бо Прамати роду, що прийшла в гості на весілля із вірію, одягає молоду в шлюбний наряд – немов у вербну корону – що, як і сама верба, символізує рід...» (с. 52–53).

Сакральність українського «Роду й Дому». Сакральність українського «Роду й Дому» в Кравціва освячена образом Діви Марії, під яким на світанні травневого дня народилася, була охрещена й зростала Дзвенислава «на миру й воєн перемінній грані, напередодні злої веремії...». Образ Батьківщини – рідного Дому, оберегом якого є Свята Пречиста Марія, залишився в пам'яті «городом левів і чародіїв», солов'їними співами, «пахощами конвалії і бозу», піснями й зіллям любистку, материною колісковою, «щедрим і ласкавим сонцем Вітчизни». Для письменника-емігранта рідний

Дім є, насамперед, «священним простором» (М. Еліаде), наповненим чарівним зіллям любистку, «довкіллям радім козельців яскравих», «буйними луками Свіржових заплавин», «грядями рясту та хвилястих трав», вечірніми трелями пташок, зеленими полями Виспи, по яких бігала, зростаючи під сонцем рідної землі, Дзвенислава на радість усьому родові (Кравців Б., 2018):

Роздзвінням сміху, радості і мрії
Була батькам ти – родові усьому
У ріднім світі щасному отому,
Що мир його окрилювали віі

Очей ласкавих діда, що святії
Бабуні руки – володарки дому,
Його тулили тепло й неутомно
І зогрівали в молитовній млії (с. 85).

На тлі соціально-історичного зламу (вимушена еміграція в передвоєнний час, лихоліття Другої світової війни, тяготи повоєнного періоду, сповнені тривоги, непевності й страху перед насильницькою репатріацією) концепт *дорога*, який «виступає композиційно-організуючим чинником сонетного кола» (Роздольська І., 2018) в семантичному полі змінює своє значення – від героїко-романтичного до екзистенційного, оскільки це дорога в один бік без надії на повернення в рідні терени, та ностальгійного, бо це дорога від рідного дому, який залишається лише в пам'яті й спогадах. Якщо в першій поетичній збірці Богдана Кравціва «Дорога» (1929), дорога – це символ становлення, пошуків нового під вітрилами юнацького натхнення, романтичний початок шляху в незвідане, у світ подорожей і пригод («Я незнамому зустріч зряджаю удень кораблі – / Лопотять так весело, мов крила, їх паруси білі, / І до них розсипаються сонцем і гомоном хвилі – / І несуть їх одважні вітри до чужої землі»), то в збірках «Під зорями чужими», «Зимозелень», «Дзвенислава» топос дороги змінюється до мотиву вимушеної мандрівки чужиною вигнанців з рідної землі (Кравців Б., 2018):

Та вдарив грім, знялася хуртовина,
І з миру тихих молитов і дзвонів,
З любові світу вірного й надії

Вітчизни сонце, серце материне,
Тривожне, невсипуще й невгамовне
Під зорі провело тебе чужії (с. 85–86).

Шлях емігранта-вигнанця («роки скитання хмурі й сумовиті»): «безупинну утечу» родини в люту хуртовину, у «грізні дні воєнної тривоги»

«з розбитих гнізд», знищуваних тоталітарним сталінським режимом; екзистенційний смуток, тривогу й страждання на чужині – передають навислі на віях сльози малої українки, якими скроплена нескінченна дорога, що дедалі віддаляє родину від рідного краю: колії доріг Надсяння, береги Сяну й Вісли, долини Вісли, Вагу і Велтави, де «чужі храми валилися й чертоги» і «втікачам кривавилися ноги», бруківки Кракова і Братислави, береги й плеса синього Дунаю, Альпи («підальпійський світ»), «пекло бомб» і пожежі-руїни Берліна, Франкенвальдські гори й береги Майну і нарешті остання заокеанська подорож у США (Кравців Б., 2018), де родина врешті-решт знайшла прихисток:

То звідти вже на хвилі океанні,
З руки твоєї злинувши ізнову
Нам путь проклала красна ворожіля (с. 87).

Оберегом для всієї родини в нескінченних мандрах чужими краями («бездомному тіканні, без упину») виступає образ доньки Дзвенислави, а Берегинею Роду й Дому сакральний образ Праматері Роду. «Образ доньки, – підкреслює І. Роздольська (Роздольська І., 2018), – набирає значення оберегу, навіть євшан-зілля, що зв'язує рід із енергетичним полем втраченого, покинутого Дому» (с. 601). Цей зв'язок нерозривний і неперервний, оскільки його основою є генетична пам'ять поколінь, пов'язана з антеїстичним відчуттям рідного Дому.

Образ-символ Праматері Роду розкривається не лише в автентичних народних джерелах, але й у творчості українських письменників, зокрема у вінку сонетів «Юнацька весна» Леоніда Мосендза (Мосендз Л., 1941), присвяченого Праматері Роду. «Мосендзовий образ Праматері Роду, – зазначає І. Роздольська (Роздольська І., 2018), – що є адресатом вінка сонетів, має космічні, трансцендентні виміри» (с. 601). В етноментальному й історіософському дискурсі Леоніда Мосендза трансцендентність образу визначена його сакральною сутністю («Праматір'ю в космічний океан / ти ллєш вже мого Роду вічне море»; «Безсмертям лона ти свого міцна... / щоб махом крил могутньої орлиці / долетить, напоїти Рід з криниці / в якій вирує вічність чарівна...»; «...ось образ вічності в твоїх руках»); а незнищенність й безсмертя Роду, його «несмертельність» (Є. Маланюк) освячена волею самого Творця – володаря і «Великого Пана», «Будівничого Роду вічних стін», об які розіб'ється «memento mori» безмежності, до глибин безсмертя якої ллється «роду вічне море». Головна націософська й

націєтворча ідея Мосендзового вінка сонетів, характерна також і для творчості багатьох українських письменників-емігрантів, зокрема й Богдана Кравціва, полягає в Соборності України: у відродженні й об'єднанні Роду в рідному Домі національної держави, бо тисячолітня історія українського Роду – це, насамперед, шлях історичних звершень і героїчного чину (... і мудрість Роду мудрі цілі творить / та вимага героїського «борись!»...» / «...щоб на чатах Рідної землі / не вартували марні знов жалі...»), шлях боротьби за незалежну Українську Державу, яку шанують і про яку пам'ятають нащадки древніх українських родів, продовжуючи вести священну боротьбу за її відновлення й відродження: (Мосендз Л., 1941):

Ти ллєш вже мого роду вічне море
сама для нього вічне джерело.
О, знаю я: тобою це було
Засіяно прапредківські простори!..

Та ще нові лани для роду зоре
твоїх нащадків міцнеє рало!
І буде: під єдинеє берло
Збереться рід в величному Соборі,

благословить побідницю віків,
благословить Праматір юнаків,
Праматір всього чину, жертви, віри...

І путь героїства, вічна і ясна,
Почнеться Роду в життєвому вирі
Як зацвіте юнацькая весна (с. 50).

У вінку сонетів Богдана Кравціва історія Українського Роду висвітлена крізь призму родинного кола (батько, мати, брати, «благословення роду, що безкрайї» від бабусі Олени, яка згасла самотньо на засланні в Сибіру, Ольги, що «в офірі за внуків і дітей своїх згоряє», благословення дідів Степана і Миколи, «передані з небесного сіяння»). Єднає «священне коло» Роду генетична, історична й духовна пам'ять і нащадки, завдяки яким рід – безсмертний, бо продовжує себе в них і їхніх дітях:

Єднаю з ними, щоб замкнути цілим,
Окресленим, чітким священним колом
Вінок сонетів в день твого вінчання (с. 89).

Шлюб освячує Праматір Роду, спадкоємицею якої виступає донька Дзвенислава, як продовжувачка й берегиня традицій і сімейного вогнища, що нестиме в собі й своїх дітях як багате «придане» (знання і «добрий досвід») усю духову міць Роду (Кравців Б., 2018):

Мов у корону вербну сімсот-гілля,
Ряснотну, наче сонце променисту,
Тебе вдягає повагом врочисто
Прамати роду твого із Поділля.

Тобі – в вінку розмайному, щасливій –
Вона готує придане багате,
Знанням і добрим досвідом зряджає... (с. 87).

Антеїстичний концепт євшан-зілля.

Особливого екзистенційного індивідуально-буттєвісного та історіософського звучання набуває у вінку сонетів антеїстичний концепт *євшан-зілля*, що є і в багатьох інших творах Богдана Кравціва, зокрема в поетичній збірці «Під чужими зорями», яка розпочинається октавою «Євшан-зілля». Ліричний герой збірки усвідомлює, що його мандрівка чужими дорогами триватиме не один рік («Не дні, не місяці – пливатимуть роки / Під зорями чужими!...»), а повернення додому так і може залишитися лише надією, мрією-ілюзією, про яку час від часу нагадуватиме «терпкий посмак» полину. *Євшан-зілля* в ліриці Кравціва переростає в авторський концепт, екзистенційно наповнений особистісним трагічним світовідчуттям втраченої, можливо навіки, Вітчизни (вигнанця «з рідного привілля»), й водночас зберігає історіософську суть та етноментальну національну традицію як символу Дому, закорінену в автентичних давньоукраїнських джерелах і протягом століть сакралізовану у творчості українських митців. Тож батько, як господар Дому, мистецьки сплітає своїй «єдиній, Богом даній доні» весільний дар із сонетів, влітаючи в них автентичні символи рідного Дому, які мають оберігати її на життєвому шляху й водночас бути пам'яттю про рідний край (Кравців Б., 2018):

Із чару слова, з горстки євшан-зілля,
Із крихти запашної зелен-рути,
Що збереглися скарбом призабутим
Крізь дні тривоги, злоби й божевілля... (с. 88)

«Призначаючи цей євшан для синів та дочки (вінок сонетів Дзвенислава, 1962), – підкреслює М. Ільницький (1995), – поет беріг його передусім для себе, бо хто знає, чи запахне синам, які дихали зіллям чужих земель, степовий полин далекої землі раннього дитинства, яку вони ледве чи й пам'ятають...» (с. 146). Богдан Кравців насичує сонети міфопоетичними образами, які символізують рідний край, що є Українським Домом, – це трійзілля, васильки, барвінок, любисток і шальвія, «корона вербна сімсот-гілля», чарівне хрещате зілля, «запашна

зелен-рута», «тремтлива барвінкова гілка», гагілки, які навесні співають українські дівчата, що є символом пробудження матері-землі, її відродження й оновлення. Магічна сила цих антеїстичних образів-символів, на думку поета, здатна зберегти пам'ять дітей про втрачений рідний край, зберегти в душах «вигнанців з рідного привілля» надію на повернення до нього.

Висновки. Збереження національної пам'яті, генетичного коду української нації, відродження «Роду й Дому» з «попелу» національної руїни, спричиненої втратою державності й окупацією та колонізацією України, було однією з провідних національно-історіософських ідей у дискурсі письменників-емігрантів, родини яких у часи «кривавого лихоліття» війни й вимушеної еміграції доля розкидала по всьому світу. Вінок сонетів «Дзвенислава», присвячений доньці, що народилася 1938 року напередодні Другої світової війни й разом із батьком та матір'ю пройшла всіма важкими емігрантськими дорогами, є водночас історією української родини в буремне лихоліття воєнного та повоєнного періодів, у яких зростала Дзвенислава, – історією буття Українського Роду. Індивідуальна пам'ять про історію окремих українських родин («священного родинного кола») трансформувалася в загальнонаціональну пам'ять незнищенності й неперервності з погляду історичного буття українського «Роду й Дому». Автентичні «джерела роду», його генетичний код, антеїстичність, які опоетизовує Богдан Кравців у своєму етноментальному, історіософському дискурсі, складають націософську й націєтворчу основу концепту «Роду й Дому».

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

- Бойчук, Б., Рубчак, Б. (1969). *Богдан Кравців. Координати. Антологія сучасної української поезії на заході* / упоряд. Богдан Бойчук і Богдан Т. Рубчак. Нью-Йорк : Сучасність. Т. 1. с. 265-270.
- Ільницький, М. (1995). *Під рідними і чужими зорями (Богдан Кравців)* / Від «Молодої Музи» до «Празької школи». Львів: Ін-т українознавства. с.133-152.
- Качуровський, І. (1967). *Строфіка*. Мюнхен : Ін-т літератури ім. Михайла Ореста. 359 с.
- Костюк, Г. (1971). *З літопису літературного життя в діяспорі* (Відбитка з журналу «Сучасність»). Ч. 9-10 (129-130). Мюнхен. 48 с.
- Кравців, Б. (2018). *Під рідними і зорями чужими* / Упоряд. Т. Салига, І. Васишин. Львів: Світ, 648 с. (Серія «Ad fontes» – «До джерел»).

Лавріненко, Ю. (1967). *«Між Каменою і бойовою стійкою»*. Сучасність. Ч. 5 (77). с. 28-36.

Маланюк, Є. (1962). *«Мислі в роковини» (1917 – березень – 1937)* / Книга спостережень : проза. Торонто; Онт. Канада : Гомін України. Т.1. 528 с.

Маланюк, Є. (1992). *Поезії / упоряд., передмова Т. Салига, прим. М. Старовойт ; мист. оформл. О.Тищук. Львів : УПП ім. Івана Федорова ; «Фенікс ЛТД»*. 686 с.

Мосендз, Л. (1941). *Зодіак*. Прага : Колос. 110 с.

Роздольська, І. (2018). *Генетично-естетичний контекст сонетного циклу Богдана Кравціва «Дзвенислава» / Богдан Кравців. Під рідними і зорями чужими / упоряд. Т. Салига, І. Васишин. Львів : Світ, 648 с. (Серія «Ad fontes» – «До джерел»)*. с. 595-603.

Рубчак, Б. (1975). *В колі Хорса*. Сучасність. Ч. 1 (169). с. 26-55.

Салига, Т. (2018). *«...З-під «зір чужих» у «дні колишні»... (Богдан Кравців)» / Богдан Кравців. Під рідними і зорями чужими / упоряд. Т. Салига, І. Васишин. Львів : Світ, 648 с. (Серія «Ad fontes» – «До джерел»)*. с. 3-23.

Тарнавський, О. (1977). *Поетичний шлях Богдана Кравцева. У другу річницю смерти поета*. Сучасність. Ч. 11 (203). с. 18-39.

Шерех, Ю. (1953). *З критичного щоденника*. Нові дні. Торонто. ч. 45. с. 9-12.

И. ВАСИЛИШИН

НАЦИОНАЛЬНО-ИСТОРИСОФСКИЙ КОНЦЕПТ «РОДА И ДОМА» В ВЕНКЕ СОНЕТОВ Б. КРАВЦИВА «ДЗВЕНИСЛАВА»

В статье рассмотрен национально-историсофский концепт «Рода и Дома» в венке сонетов Богдана Кравцива «Дзвенислава» (1962 г.). Исследовано, что аутентичные «источники рода», его генетический код, антеистичность, которые поэтизирует Б. Кравцив в своем этноментальном, историсофском дискурсе, составляют национально-историсофскую и нациеобразующую основу концепта. Индивидуальная память об истории отдельных украинских семей в творчестве писателей-эмигрантов трансформировалась с точки зрения исторического бытия в общенациональную память нерушимости украинского «Рода и Дома».

Ключевые слова: венки сонетов; национально-историсофский концепт «Рода и Дома»; этноментальный, историсофский дискурс; бытие нации; антеизм.

I. VASYLYSHYN

THE NATIONAL-HISTORIOSOPHICAL CONCEPT OF «GENUS AND HOUSE» IN THE B. KRAVTIV'S WREATH OF SONNETS «DZVENISLAVA»

The article deals with the national-historiosophical concept of «Genus and House» in the wreath of sonnets of Bohdan Kravtsiv «Dzvenislava» (1962). It has been investigated that the authentic «sources of the family», its genetic code, and the antheistic nature that B. Kravtsiv poetizes in his ethnomental, historical-philosophical discourse, form the national and philosophical basis of the concept. The individual memory of the history of individual Ukrainian families in the work of emigrant writers has been transformed from the point of view of historical existence into a national memory of the indigenous memory of the Ukrainian «Genus and House».

Key words: the wreath of sonnets; national-historiosophic concept of «Genus and House»; ethnomental; historical-philosophical discourse; the existence of the nation; antheism.

I. VASYLYSHYN

THE NATIONAL-HISTORIOSOPHICAL CONCEPT OF «GENUS AND HOUSE» IN THE B. KRAVTIV'S WREATH OF SONNETS «DZVENISLAVA»

The wreath of sonnets of «Dzvenislava» (1962) by Bohdan Kravtsiv, dedicated to the daughter who was born in 1938 before the Second World War and together with her father and mother went through all the difficult emigrant ways, is at the same time the history of the Ukrainian family in a tumultuous period of unrest «Dzvenislava» – the history of being of the Ukrainian «Genus and House». The urgent matter and, above all, the spiritual need arising from the antheistic essence of the national consciousness of exile immigrants was to preserve the authentic history of the Ukrainian «Genus and House» because in the hearts of the emigrants there was always hope for its preservation, development as the nation-building basis of Ukrainian statehood.

For the whole family, in the endless travels, the image of the daughter – Dzvenislava acts as a safeguard. In the Bohdan Kravtsiv sonnets, the history of the Ukrainian Family is enlightened through the prism of the family circle (father, mother, brothers, grandmother Olena, who died alone at the exile in Siberia, Olga, who «burns in the Ophir for grandchildren and her children», the blessing of Stepan's and Mykola grandparents, «transmitted from heav-

enly radiance»). The «sacred circle» of the Family unites the genetic, historical, and spiritual memory and descendants by which the family is immortal because it continues itself in them and in their children.

Particularly existential individually-literary and historical-philosophical sound is acquired in the sonnets by the antheistic concept of *yevshan-zillia*, which is present in many other works of Bohdan Kravtsiv, in particular in the poetic collection «Under the Stars of Strangers». The lyrical hero of the collection is aware that his journey on other roads will take more than a year, and his return to home can only be a dream-illusion, which from time to time will be reminiscent of the «tart taste» of wormwood. *Yevshan-zillia* in Kravtsiv's lyrics grows into an author's concept, existentially filled with a personal tragic feeling of the lost, perhaps

forever, Motherland, and at the same time preserves the historiosophic essence and ethnonational tradition as a symbol of the Home, rooted in authentic sources and has been sacralized for centuries by Ukrainian artists.

Individual memory of the history of individual Ukrainian families has been transformed into a national memory of indigenoussness and continuity from the point of view of the historical existence of the Ukrainian «Genus and House». Authentic «sources of the family», its genetic code, and the antheistic nature that Bohdan Kravtsiv poetizes in his ethnomental, historical-philosophical discourse, form the national and philosophical basis of the concept of «Genus and House».

Стаття надійшла до редакції 25.12.2019

УДК 821.111(73) (092 Набоков)

ГУЛЕВИЧ Олена

ФАТАЛЬНІ СИМВОЛИ В ОПОВІДАННІ В. НАБОВОКА «ВЕСНА У ФІАЛТІ»

Мета статті – виявити фатальні символи в оповіданні В. Набокова «Весна у Фіалті». Сюжет твору представлений рядом випадкових зустрічей героїв. Одна з них стала роковою. Зовнішній рівень оповідання не провіщає трагедію. Проте детальний аналіз тексту показує, що загибель героїні передрікають символи, які «украплені» в розповідну тканину цілого твору. Результати дослідження можуть знайти застосування в теоретичних і практичних курсах «Мирова література ХХ століття», «Сучасна американська література», «Філософія літератури», «Інтерпретація художнього тексту», «Основи літературознавства».

Ключові слова: фаталізм; символ; мотив; випадок; В. Набоков; «Весна у Фіалті».

Вступ. Оповідання Набокова «Весна у Фіалті» було написано в 1936 р. під час перебування письменника у Берліні. Твір репрезентує «шкатулку» спогадів героя, які доповнюють і зумовлюють один одного, розкриваючись у межах розрізнених темпоральних і просторових рамок. Спогади головного героя Василя – це вузли минулого, які при всій своїй уривчасті, переплітаються і немов дописують – пунктирними лініями – події життя героїв. Оповідання визначає сюжетна ретроспектива: ланцюжок минулих подій розгортається нелінійно. Більш того, початок і закінчення оповідання зникаються, заповнюючи смислові прогалини, представлені оповідної ниткою тексту. Кінець оповідання Набокова і є той спусковий курок, який ятрить незагоєну рану в серці Василя, і служить відправною точкою для зворотного хронологічного розгортання подій. Минуле накриває собою сьогодення. Загибель героїні Ніни, тобто

завершення фізично відчутного контакту з коханою, розбурхує пам'ять і почуття героя. Він намагається відновити події давно минулого і недавніх зустрічей для того, щоб зрозуміти «чого від нас хотіла доля, постійно зводячи нас» (Набоков, 2014, с. 432).

Аналіз досліджень і публікацій. Оповідання «Весна у Фіалті» вважається одним із шедеврів малої прози письменника. Багато відомих вчених і дослідників зверталися до аналізу твору. Серед них А.К. Жолковський у роботі «Philosophy of composition: про структуру одного літературного тексту», біограф В. Набокова Б. Бойд у книзі «Володимир Набоков. Російські роки », А. Долінін у статті «Услід Жолковському. П'ять заміток про оповідання Набокова «Весна у Фіалті», Б.М. Носик у роботі «Таємниця весняного оповідання». При цьому дані дослідження фокусуються на пошуку прототипів героїв оповідання – деякі дослідники